

СЪВРЕМЕНЕН ПОГЛЕД КЪМ ОСОБЕНОСТИТЕ НА БЪЛГАРСКИЯ НАЦИОНАЛЕН ХАРАКТЕР A CONTEMPORARY PERSPECTIVE ON THE PECULIARITIES OF THE BULGARIAN NATIONAL CHARACTER

Щрихи от българския национален характер: колективна монография.

Редактори и съставители: Емилия Недкова, Ния Пенева.

Русе: Академично издателство на Русенския университет, 2022, 174 с.

ISBN 978-954-712-887-3

Колективната монография „Щрихи от българския национален характер“ под редакцията на Е. Недкова и Н. Пенева включва разработки на изследователи от Русенския университет „А. Кънчев“, Университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин и други научни центрове. Стремещът на авторите е да допринесат за обогатяване и обновяване на исторически установената представа за някои елементи от националния характер на българина. При разглеждането на конкретната проблематика в отделните дялове е използвана методология от различни хуманитарни науки (история, езиковедие, лингвокултурология, литературознание и др.), както и от науките, свързани с изкуствата. По този начин в труда се застъпва богата и разнообразна палитра от теми и проблеми, обединени от общата цел – разкриване на акценти и особености в народопсихологията на българина в миналото и днес.

Монографията се състои от въвеждаща част и десет дяла, разработени от отделни автори. В увода Е. Недкова представя целта на колективното изследване и обосновава неговата актуалност в съвременните условия на глобализация и мултикултурализъм.

В дела „Из нравствената парадигма на средновековния българин“ Ренета Златева коментира обществените ценности и отношението към религиозните канони и законовите разпоредби в средновековното общество. Разгледани са въпроси, свързани с отношението на средновековния българин към религията, със законовите положения, отнасящи се до подялбата на продукцията и военната плячка, с поведението на свидетелите, с предвижданията от закона за наказания при кражба, лъжа и клевета. Авторката заключава, че в средновековна България разпоредбите на закона се възприемат не просто като мерки за ограничаване на престъпността или защита на онеправданите, а като коректив, насочен към съхраняването и опазването на връзката между гражданина и държавата, между отделния индивид и социума.

В дела „Българете“ в „Записки за България и за българете“ на Любен Каравелов – минало и съвремие в огледалото на себепознанието“ Руси Русев очертава щрихи от образа на нашите сънародници, представен в произведение на Л. Каравелов, което досега незаслужено е подминавано от филологическата наука у нас. Този образ е сложен и нерядко противоречив, в него се преплитат както добродетели като привързаност към народната традиция и към родния език, нравствена чистота, разумна пестеливост, така и определени неприемливи особености на социалното поведение като скъперничество, безропотно понасяне на робското съществуване, срам от етническия произход. Изследването на Р. Русев не само разкрива някои специфики на българския национален характер, но и обогатява представата за езиковата личност на Л. Каравелов.

В дела „Отношението към традиционните ценности през призмата на българската фразеология“ Емилия Недкова се спира на кодирани във фразеологичните единици стереотипни представи и нагласи, които са част от системата от утвърдени в българското общество морални норми и оценки, съставляващи ценностната скала на българина. Разглеждайки културния компонент във фразеологията като отражение на народния светоглед, авторката анализира образната основа на фразеологичните единици, отразяващи базови ценности и антиценности като ум – глупост, доброта – лошотия, мързел – трудолюбие, скъперничество – практичност и разумна пестеливост, горделивост – скромност. Изтъква се, че културната семантика на фразеологичните единици съхранява житейския опит, мъдростта и лингвокреативността на народа и е ценно свидетелство за традиционния народен светоглед.

В изследването на Ния Пенева „За някои акценти от културните модели на традиционната обредно-празнична система у българи и поляци“ е направен съпоставителен анализ на елементи от традиционните вярвания и ценности на двата славянски народа. Авторката разкрива както общи черти, така и отлики в традиционната семейна и календарна обредност на българите и поляците и търси причините за тези сходства и различия в конкретните обществени и културни условия и специфичния исторически контекст.

В дела „Българщината според песни, посветени на мъжкия национален отбор по футбол“ Камен Риков представя опит да се открият щрихи от българския национален характер въз основа на текстовете на няколко песни с футболна тематика. Авторът изхожда от хипотезата, че анализиранияте песни „могат да съдържат трайни културни модели за автопрезентация на българската общност, свидетелстващи за това как българите (независимо от конкретната футболна тема) предпочитат да мислят себе си“. Направени са интересни наблюдения върху изявата в изследвания текст материал на такива особености в манталитета на съвременния българин като обединеност, колективизъм, жертвеност, но същевременно – и байганьовщина.

В следващите дялове на монографията Велислава Донева разглежда приноса на Иван Шишманов за развитието на българското образование в ролята му на учен, културен деец и политик; Иво Братанов представя възрожденския будител Параскев Дамянович Бояджиев и неговото дело като учител, книжовник и читалищен деец; Петя Абрашева анализира модернистичните аспекти и националните специфики при изграждането на женските образи в поезията на Димитър Бояджиев; Мария Стефанова изследва художествения концепт „вяра“ въз основа на българските драматични произведения от началото на миналия век, а Петя Стефанова се спира на ролята на Б. Тричков за въвеждане на нови методи в нотното оgramотвяване като основа за музикално-изпълнителската дейност.

Като мултидисциплинарно изследване, отличаващо се с тематично разнообразие и предлагащо нов, съвременен поглед към особеностите на българския национален характер, представената колективна монография обогатява хуманитарното знание в България и ще бъде полезна не само за специалистите в областта на хуманитарните науки, но и за широк кръг читатели.

Диана Благоева*

* Диана Благоева – проф. д-р, Секция за българска лексикология и лексикография, Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“, Българска академия на науките, d.blagoeva@ibl.bas.bg; <https://orcid.org/0000-0002-2616-2652>